

EDITORIAAL

Erik Meersman

Sinds onze vorige nieuwsbrief is er al heel wat tijd voorbij gegaan (*gevlogen*)... excuus!

Oorzaak? In onze vereniging zijn er nog steeds te weinig vrijwillige schouders voor het vele werk.

Maar nu zijn we terug 'boven water' met nieuwsbrief nummer 9. Hij valt in uw mailbox of in uw brievenbus samen met onze beste wensen voor het nieuwe jaar.

Ook volgend jaar hopen wij het leven van onze medemensen met beperkingen, door meer en betere ondersteuning, aangenamer te kunnen maken.

Inhoud

- **Editoriaal**
p. 1
- **De twaalf zintuigen**
Verslag van de voordracht door dr. Christine Traey
p. 2
- **Korte berichten**
p. 6
- **Mogen wij op uw steun rekenen?**
p. 7

★ **Zalige Kersttijd,**
★ **vrolijk jaareinde,**
★ **en een gelukkig en gezond 2010 !**

Namens het GOVAG-bestuur,

Erik Meersman
voorzitter

VOORDRACHT 'DE TWAALF ZINTUIGEN' - Dr. Christine Traey

Op 1 oktober jl. nodigde GOVAG Dr. Christine Traey uit om aan ouders en professionelen uit de hulpverlening wat toelichting te geven over de heilpedagogische benadering van bijzondere kinderen.

Heel wat aanwezigen vonden het een opmerkelijk boeiende materie en vroegen om een verslag. We willen dan ook onze belofte nakomen.

Verslag van de voordracht

Maria Geboers

Dr. Christine Traey is experte ontwikkelingsproblemen bij kinderen en volwassenen, vanuit de heilpedagogische en sociaaltherapeutische visie Rudolf Steiner. Zij heeft een rijke ervaring als huisarts, antroposofisch georiënteerd schoolarts en medisch zorgcoördinator voor personen met verstandelijke handicap.

Als we spreken over heilpedagogie hebben we het over de specifieke pedagogische inzichten die Rudolf Steiner ontwikkelde voor de opvoeding van bijzondere kinderen. In de sociaaltherapie wordt de begeleiding en ondersteuning van volwassenen met beperkingen verzorgd volgens de menskundige en agogische inzichten die Steiner ontwikkelde om een blijvende ontwikkeling te stimuleren bij deze personen.

De zintuigenleer van Rudolf Steiner is een instrument dat in de heilpedagogie en sociaaltherapie gehanteerd wordt ter bevordering van ontwikkeling en dit zowel bij een gewone ontwikkeling als wanneer de ontwikkeling bijzondere zorgen vraagt. Men zou kunnen zeggen, dat een zintuig een tuig is dat men kan ontwikkelen, kan professionaliseren. Algemeen gekende zintuigen zijn: zien, smaken, ruiken, tasten, horen.

Dr. Traey beschrijft in het kort de twaalf zintuigen vanuit de antroposofische visie. Wij komen met een taak op aarde. Onze missie is *ontwikkelen*. We doen dat door verbinding te maken via onze zintuigen. Bij ontwikkelingsstoornissen is er extra zorg nodig voor deze ontwikkeling.

De twaalf zintuigen kunnen we indelen in drie groepen

- ✓ De vier *basiszintuigen*. Deze eerste groep is vooral verantwoordelijk voor de lichamelijke ontwikkeling: de tastzin, de levenszin, de bewegingszin en de evenwichtszin.
- ✓ De vier *middenzintuigen* zijn subjectiever: de smaakzin, de reukzin, de gezichtszin en de warmte- of temperatuurzin. Ze maken verbinding mogelijk tussen het individu en de buitenwereld.
- ✓ De vier *hogere zintuigen* zijn een metamorfose van de basiszintuigen: de gehoorzin, de spraakzin, de denkin en de ik-zin. Met de ik-zin wordt het mogelijk om de persoonlijkheid van de ander waar te nemen.

Zintuigen zijn zelden te scheiden van elkaar; bv. om te zien, moet je ook bewegen. De laatste groep zintuigen richt zich naar buiten.

1. De vier basiszintuigen

De vier basiszintuigen geven een bodem aan de bovenliggende zintuigen. Een kind met een goede tastzin voelt zich beter in zijn lichaam en kan een andere beter waarnemen. De zintuigen zijn als volgt met elkaar verbonden:

- Tastzin - Ik-zin
- Levenszin - Denkzin
- Bewegingszin - Spraakzin
- Evenwichtszin - Gehoorzin

De volgorde van ontwikkeling is belangrijk.

De tastzin.

De tastervaring, die zich ook naar binnen richt, ligt organisch vast. We ervaren het pas als het niet goed gaat. De tastzin is een grensbeleving met een tweeledige functie: beschermen en aftasten tegelijk. Om een goed tastgevoel te ontwikkelen is het nodig om dat vroeg op te bouwen. Vroeger werd een baby in doeken gewikkeld. Dit was positief als grenservaring. We zien dat baby's soms zelf zoeken naar de tastervaring tegen de wand van de wieg.

Verwaarloosde kinderen hebben dikwijls geen tastgevoel opgebouwd en kunnen de metamorfose naar de ik-zin dan ook moeilijk uitvoeren. Om een wisselwerking mogelijk te maken, moet er aan een kind iets aangeboden worden wat het kan aftasten. De tastzin is ook verbonden met andere zintuigen, bv. met de bewegingszin bij het proeven.

De doorlaatbaarheid van de huid kan ook individueel verschillen. Doorheen de jaren zien we een evolutie in de doorlaatbaarheid van de huid. In de puberteit is de huid veel meer doorlaatbaar. Daardoor wordt de puber onzeker.

Met de innerlijke tastzin wordt het inwendig functioneren van de organen waargenomen.

Soms hebben kinderen, meestal tegen de avond, een dagelijks huiluurtje doordat ze het moeilijker hebben met hun orgaanwerking. Onzekerheid van huid- en tastontwikkeling veroorzaakt angst. Het huis is niet zo veilig. De ontwikkeling van de tastzin kan bevorderd worden door massage of aanreiken van objecten, vooral tegen de avond. Dan is er de meeste onzekerheid.

Kinderen die zich goed in hun vel voelen, gaan makkelijk ergens logeren en slapen goed in. Als de grensbeleving goed gestimuleerd wordt, is de grensbeleving naar de anderen ook in orde. Grensoverschrijdend gedrag laat sporen na. Verwaarloosde kinderen, die innerlijk niet begeleid zijn, zijn hypergevoelig.

De levenszin

Door de levenszin wordt de mate van behaaglijkheid waargenomen en een eventuele storing wordt bewust, bv. honger.

De beleving strekt zich meer in de tijd uit, heeft een zekere graad van continuïteit en is veelal onbewust. De levenszin geeft dikwijls een belangrijk signaal om het juiste te doen voor jezelf.

Bij verwaarloosde kinderen werd de levenszin dikwijls niet gevoeld en is daardoor ook erg aangetast. Het kind voelt niet meer wat er tekort is. Het basiszintuig is niet verzorgd. Een uiting hiervan kan zijn: teveel eten zonder dat het ontstaan van misselijkheid wordt gevoeld.

Tastzin en levenszin zijn nauw met elkaar verbonden en kunnen samen behandeld worden. Sensorische integratietherapie is een behandeling waarbij men kinderen stimuleert tot het ontwikkelen van tast- en levenszin door herbeleving. Een kind moet echtheid voelen.

De bewegingszin

Dit zintuig is duidelijker waar te nemen. Hierdoor wordt waargenomen wat er gebeurt met de beweging en onbewust wordt er gereguleerd. De bewegingszin is meer naar buiten gericht. De beweging kan psychisch begrepen worden en gereguleerd als je ze van binnen aanspoort.

Lichamelijk bewegen is de onderbouw bij kinderen om later psychisch flexibel te blijven functioneren. Ook verlamde mensen moeten blijvend aangewakkerd worden, zodat ze psychisch beweeglijk blijven.

De bewegingszin regelt het binnen- en buitenverkeer en dus ook de communicatie. Beweging is ook belangrijk voor het kiezen en bewandelen van je levensweg. Bewegingszin brengt vreugde, bv. sport is verbonden met de levenszin en het tasten naar de frisse lucht geeft ook verbinding met de tastzin.

Vanuit de antroposofische visie is verbinding leggen het doel waarmee we op aarde komen. Ieder kan met zijn mogelijkheden een bepaalde ontwikkeling doormaken op aarde. Daarom is het belangrijk om ook mensen met beperkte mogelijkheden te blijven stimuleren.

De evenwichtszin

In het binnenoer hebben we drie cirkeltjes met vocht. Er is een reactie op bewegen in de ruimte. Dit zintuig is verantwoordelijk voor evenwicht. Onevenwichtigheid wordt aanvoeld als een bedreiging voor gezondheid en soms zelfs als levensbedreigend. Het evenwichtsgevoel zorgt voor het vrij voelen in de ruimte. Evenwicht geeft aan waar je goed voelt.

Door de evenwichtszin kun je het innerlijk evenwicht ontwikkelen, bv. het rechtvaardigheidsgevoel. Als kinderen in hun evenwicht bedreigd zijn, verdwijnt het gevoel voor eigenwaarde en op volwassen leeftijd kan dat blijven doorwerken.

2. De middenzintuigen.

Deze zintuigen zorgen vooral voor het buiten- en binnenverkeer. Er komt iets binnen en je verwerkt het persoonlijk. De vier zielezintuigen staan twee aan twee tegenover mekaar:

- Reuk - Temperatuurzin
- Smaak - Gezichtszin

De smaakzin

Er komt iets van buiten naar binnen, verbindt zich in de mond met vloeistof en dan neem je waar. De smaak is sterk psychisch gebonden.

De gezichtszin

Het oog brengt ons in verbinding met kleurbeleving. Als het zien gestoord is, wordt dat soms gecompenseerd door een ander zintuig dat sterker ontwikkeld wordt.

De reuk

Een jong kind kan zijn moeder onderscheiden door reuk. Er is ook een verbinding met andere zintuigen. Wie zijn reukzin verliest, verliest een stuk verbinding met de buitenwereld. Ook dieren vinden elkaar terug door hun geur.

De warmtezin

Dit zou een onderdeel van de tastzin kunnen zijn. Er is een belangrijke psychische factor. Als dit zintuig niet werkt, worden warmte en koude niet goed gevoeld. Als iemand nooit kou heeft, is dat dus niet noodzakelijk gunstig. De temperatuur aanvoelen is belangrijk om de omstandigheden erop af te kunnen stemmen.

3. De hogere zintuigen.

Deze zintuigen hebben een sterk sociaal karakter.

De gehoorzin

De gehoorzin is sterk verbonden met de evenwichtszin. Trillingen komen binnen en worden geïnterpreteerd en gebruikt. Dove mensen zijn meestal sociaal geïsoleerd. De gehoorzin is verbonden met de levenszin en andere zintuigen.

De spraakzin

Dit is een zintuig dat betekenisverlening verzorgt en verbonden is met de bewegingszin.

Er zijn kinderen die teveel praten, ze kunnen moeilijk bij zichzelf zijn. Autistische kinderen hechten een ander belang aan de woorden en uitspraken. De taalzin heeft een sociaal element.

De denkzin

Het is een metamorfose van de levenszin. Een goede ontwikkeling van de levenszin bevordert waarnemen en denken.

De ik-zin

Dit is een metamorfose van het basiszintuig: de tastzin. We kunnen door dit zintuig de andere persoon waarnemen. Bij het waarnemen van personen die stervende zijn, merken we een waarneming van de betekenis, vergelijkbaar met het waarnemen van een kind. De waarneming is ook veel intensiever. In een restaurant kun je waarnemen met welke persoon het personeel (voor bediening) verbonden is.

Ook muzikanten in groep nemen sterk de anderen waar.

Na een uitgebreide vraagstelling, dankten we Dr. Christine Traey van harte voor haar boeiende uiteenzetting.

KORTE BERICHTEN

CONTACTPERSOON VAN EEN ZORGVRAGER

Sinds enkele maanden bespreken de gebruikersverenigingen binnen het VGPH (*Vlaams Gebruikersoverleg voor Personen met een Handicap*) de mogelijkheid om op te treden als contactpersoon voor een persoon met een handicap die een vraag om zorg gesteld heeft aan het VAPH.

De contactpersoon is iemand die het dossier van een zorgvrager opvolgt en hem/haar vertegenwoordigt in de vergaderingen van de werkgroepen zorgbemiddeling van de *Centrale Registratie Zorgvragen* van een provincie (vroeger gekend onder de naam *Centrale Wachtlijst*). De contactpersoon volgt het dossier op tot de zorgvrager een antwoord heeft op zijn vraag, dat kan gaan van zelfstandig wonen tot opname in een voorziening. Momenteel zijn die contactpersonen sociale assistenten van voorzieningen, maar in principe zou dat ook iemand van een gebruikersorganisatie kunnen zijn, dus een meer onafhankelijke contactpersoon dan iemand van een voorziening. In principe zou ook de zorgvrager zelf zijn dossier kunnen opvolgen en bepleiten in de werkgroepen zorgbemiddeling.

Nieuw is dat voor het opnemen van het contactpersoonschap voortaan geldmiddelen ter beschikking zullen gesteld worden, alleszins voor contactpersonen van voorzieningen en MDT's.

In de VGPH-vergaderingen werd de opname van het contactpersoonschap door mensen van gebruikersvereniging besproken. Hierbij komen heel wat vragen naar boven. GOVAG staat achter het voorstel dat een zorgvrager ook voor een meer onafhankelijke contactpersoon moet kunnen kiezen, maar:

- zijn wij bereid dat contactpersoonschap op te nemen en voor welke zorgvragers?
- achten wij ons daartoe bekwaam, hebben wij daarvoor mensen ter beschikking?
- aan welke kwaliteitseisen moet de contactpersoon voldoen?
- opteren wij liever voor een samenwerkingsverband onder gebruikersverenigingen?
- moeten de contactpersonen van gebruikersverenigingen daarvoor eveneens vergoed worden?
- ...

De discussies lopen nog verder, wij houden jullie op de hoogte.

ACTIE VOOR PLAATSEN VOOR INTENSIEVE ZORG (NURSING)

Samen met de ouders van *De Speelhoeve* (Vremde, prov. Antwerpen) ijvert GOVAG voor bijkomende plaatsen voor antroposofische zorgverlening voor personen met meervoudige zware handicaps. Een werkgroep werd hiervoor opgestart. In februari zal een afvaardiging een gesprek hebben op het kabinet van dhr. Jo Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

INFORMATIENAMIDDAG 'BETER SAMEN'

VGPH en P.L.A.N. nodigen uit op de studiedag 'Beter Samen - Een pleidooi voor een gevarieerde samenleving', op 18 januari 2010 van 13u30 tot 16u30 in VAPH gebouw, Sterrenkundelaan 30 te 1000 Brussel.

In het project 'Persoonlijke toekomstplanning' ging P.L.A.N. vzw op zoek naar goede praktijkvoorbeelden van zorgvernieuwing. Duurzame veranderingen realiseren voor mensen met een beperking is namelijk maar mogelijk als er, naast het proces op individueel niveau, ook stappen gezet worden op meso- en macroniveau. De resultaten worden op deze studienamiddag voorgesteld en er wordt gezocht naar de voorwaarden om vraaggestuurde zorg mogelijk te maken in Vlaanderen.

Inschrijven via sita.vreeling@vgph.be; het aantal plaatsen is beperkt, wees er dus snel bij!
Voor meer informatie, neem contact op met VGPH, info@vgph.be of 02/219.00.19.

INFORMATIESESSIES OVER HET DECREET RECHTSPOSITIE MINDERJARIGEN

Tijdens 5 info-avonden, 1 in elke provincie, willen het *Vlaams Gebruikersoverleg voor Personen met een Handicap* (VGPH) en *Integrale Jeugdhulp* (IJH) de ouders inlichten over de rechten van hun kind in de jeugdhulp en waar je met vragen rond dit thema terecht kan.

Drie avonden zijn reeds voorbij, sessies zijn er nog in Hasselt op 27 januari en in Brugge op 24 februari.

Voor meer informatie en inschrijving: katrien.janssens@wvg.vlaanderen.be of 02/553.13.87.

PRAATAVONDEN VOOR OUDERS MET KINDEREN EN JONGEREN MET EEN BEPERKING

Vanaf oktober zijn de tweemaandelijks *OUDERKAFFEEES* terug van start gegaan in het *Gemeenschapscentrum 't Dorp*, Berlaarsesteenweg 2 te 2560 Kessel (prov. Antw.). Iedereen is van harte welkom op volgende bijeenkomsten, telkens een dinsdag om 20u: 2 februari, 13 april en 1 juni 2010.

Voor meer informatie: Rit Derkinderen, 03/480.93.74 of ridoenco@hotmail.com.

HEILPEDAGOGISCHE ONTMOETINGS DAG 2010

De heilpedagogische ontmoetingsdag 2010 gaat door op vrijdag 23 april in Talander, De Lusthoven 88 te 2370 Arendonk (prov. Antwerpen).

Gast spreker is Dr. Jaap van de Weg. Hij heeft ervaring als antroposofisch huisarts en leidt thans een praktijk voor psychosomatiek en ontwikkelingsvragen in Zeist, Nederland.

Deze jaarlijkse ontmoetingsdagen zijn niet alleen bestemd voor de medewerkers van de heilpedagogische en sociaaltherapeutische voorzieningen maar ook voor de ouders en vertegenwoordigers van gebruikers. GOVAG heeft er reeds meerdere malen aan meegewerkt.

Verdere informatie volgt begin volgend jaar.

MOGEN WIJ OP UW STEUN REKENEN?

Erik Meersman

Sedert 1992 is GOVAG in de weer voor de zorgvragers binnen het heilpedagogische en sociaaltherapeutische werkveld. De laatste jaren bereiken ons ook meer vragen vanuit de thuisopvang.

Door lid te worden van het VGPH kunnen wij de belangen van gebruikers en hun wettelijke vertegenwoordigers, die om heilpedagogie en sociaaltherapie vragen, nog beter behartigen. De vele activiteiten die het VGPH-lidmaatschap met zich meebrengt, spoort ons tevens aan om de werking van onze vereniging verder uit te bouwen. Hiervoor hebben we - naast meer actieve medewerkers - ook wat meer centen nodig.

Leden van GOVAG kunnen steeds bij ons terecht met hun zorgvragen. Indien een vraag of probleem bijzondere aandacht verlangt, kan er binnen de schoot van GOVAG een werkgroep worden ingericht waar we dan samen werken aan oplossingsstrategieën.

Wij rekenen erop dat een groot aantal gebruikers, hun ouders of voogden waarvoor wij werken, spontaan het lidgeld betalen. De jaarlijkse bijdrage is 9 euro, nog steeds het bedrag van bij de stichting van de vereniging in 1992 (destijds 360 fr.). Heel wat ouders/voogden betalen dit lidgeld via de gebruikersraad of de oudervereniging van de voorziening waar hun zoon of dochter verblijft.

Deze nieuwsbrief wordt gratis via e-mail aan zoveel mogelijk geïnteresseerde personen gestuurd, waaronder uiteraard de leden. Wij hopen bij de sympathisanten ook een aantal betalende leden te rekruteren. Wie een geprinte versie via de gewone post wenst, vragen we een extraatje, nl. 3 euro.

Wens je het lidgeld over te schrijven, gebruik dan bankrekening 523-0400378-37, t.n.v. GOVAG vzw, p/a Romain Looymansstraat 18 te 2050 Antwerpen, met vermelding 'lidgeld 2010'.

Bij voorbaat dank!

De GOVAG-nieuwsbrieven kan u eveneens bekijken via onze website www.govag.be

---

Contact:

Erik Meersman (v.u.), Herentalsebaan 73, 2240 Zandhoven, tel./fax 03 475 12 05, e-mail erik.meersman@govag.be
Maria Geboers, De Burletlaan 145, 2610 Wilrijk, tel. 03 449 12 66, e-mail marage@gmail.com